

Vergaderjaar 2016–2017

**34 620 XVIII**

## **Wijziging van de begrotingsstaten van Wonen en Rijksdienst (XVIII) voor het jaar 2016 (wijziging samenhangende met de Najaarsnota)**

**Nr. 2**

### **MEMORIE VAN TOELICHTING**

<b>Inhoudsopgave</b>	<b>Blz.</b>
A. Artikelsgewijze toelichting bij het wetsvoorstel	1
B. Begrotingstoelichting	3
1. Leeswijzer	3
2. Het beleid	3
2.1 Overzicht belangrijkste uitgavenmutaties	3
2.2 De beleidsartikelen	3
Artikel 1. Woningmarkt	3
Artikel 2. Woonomgeving en bouw	4
Artikel 3. Kwaliteit Rijksdienst	5
Artikel 6. Uitvoering rijksvastgoedbeleid	6
3. Baten-lastenagentschappen	7
3.1 FMHaaglanden	7
3.2 Rijksvastgoedbedrijf	9

#### **A. Artikelsgewijze toelichting bij het wetsvoorstel**

##### **Wetsartikelen 1 tot en met 4**

De begrotingsstaten die onderdeel zijn van de Rijksbegroting, worden op grond van artikel 1, derde lid, van de Comptabiliteitswet 2001 elk afzonderlijk bij de wet vastgesteld en derhalve ook gewijzigd. Het onderhavige wetsvoorstel strekt ertoe om voor het jaar 2016 wijzigingen aan te brengen in:

- de begrotingsstaat van Wonen en Rijksdienst;
- de begrotingsstaten inzake de agentschappen.

De in de begrotingsstaten opgenomen begrotingsartikelen en agent-schappen worden in onderdeel B van deze memorie van toelichting toegelicht (de zgn. begrotingstoelichting).

Mede namens de Minister van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,

De Minister voor Wonen en Rijksdienst,  
S.A. Blok

## B. Begrotingstoelichting

### 1. Leeswijzer

De tweede suppletore begroting geeft een beeld van de uitvoering van de begroting 2016. De stand van de tweede suppletore begroting wordt vanaf de stand van de ontwerp begroting 2016 opgebouwd.

Dit begrotingshoofdstuk is een programma-begroting en heeft geen apart centraal apparaatsartikel. De apparaatsuitgaven zijn opgenomen bij de begroting van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (VII).

### Tabel budgettaire gevolgen van beleid

In de tabel budgettaire gevolgen van beleid worden per artikelonderdeel op het niveau van de financiële documenten de beleidsmatige en technische mutaties toegelicht groter dan of gelijk aan de ondergrens zoals deze in de Rijksbegrotingvoorschriften (RBV) zijn opgenomen (de zgn. staffel).

De in de tabel budgettaire gevolgen van beleid gepresenteerde budgetflexibiliteit (juridisch verplicht) is de stand per 21 oktober 2016.

### 2. Het beleid

#### 2.1 Overzicht belangrijkste uitgavenmutaties

##### Tabel belangrijkste mutaties

De relevante mutaties worden toegelicht bij het desbetreffende artikel.

#### 2.2 De beleidsartikelen

##### Beleidsartikel 1. Woningmarkt

###### Budgettaire gevolgen van beleid (bedragen x € 1.000)

Art.nr.		Vastgestelde begroting 2016	Stand 1e suppletore begroting	Mutaties Miljoenennota	Mutaties 2e suppletore begroting	Stand 2e suppletore begroting
	<b>Verplichtingen:</b>	<b>3.569.919</b>	<b>3.847.506</b>	<b>21.266</b>	<b>- 1.200</b>	<b>3.867.572</b>
	<b>Uitgaven:</b>	<b>3.569.919</b>	<b>3.846.506</b>	<b>21.266</b>	<b>- 200</b>	<b>3.867.572</b>
	Waarvan juridisch verplicht (percentage)					100%
1.1	<b>Betaalbaarheid</b>	<b>3.562.537</b>	<b>3.839.624</b>	<b>21.266</b>	<b>- 1.100</b>	<b>3.859.790</b>
	<b>Subsidies</b>	<b>9.788</b>	<b>48.821</b>	<b>26.551</b>	<b>- 27.432</b>	<b>47.940</b>
	Begrotingsreserve NHG	0	0	26.932	- 26.932	0
	Beleidsprogramma betaalbaarheid	508	508	- 358	0	150
	Bevordering eigen woningbezit (BEW)	8.122	7.122	0	- 500	6.622
	Huisvestingsvoorziening statushouders	0	25.000	0	0	25.000
	Saneringsbijdrage woningcorporatie WSG	0	15.033	0	0	15.033
	Woonconsumentenorganisaties	1.158	1.158	- 23	0	1.135
	<b>Opdrachten</b>	<b>987</b>	<b>1.837</b>	<b>575</b>	<b>26.932</b>	<b>29.344</b>
	Begrotingsreserve NHG	0	0	0	26.932	26.932
	Begrotingsreserve WSW	0	850	419	0	1.269
	Beleidsprogramma betaalbaarheid	987	987	156	0	1.143
	<b>Inkomenoverdracht</b>	<b>3.536.049</b>	<b>3.770.219</b>	<b>- 2.596</b>	<b>0</b>	<b>3.767.623</b>
	Huurtoeslag	3.536.049	3.770.219	- 2.596	0	3.767.623
	<b>Bijdrage aan agentschappen</b>	<b>2.890</b>	<b>1.124</b>	<b>- 218</b>	<b>- 100</b>	<b>806</b>
	Autoriteit woningcorporaties (ILT)	0	0	635	0	635
	Beleidsprogramma betaalbaarheid (Agentschap RvO)	2.890	0	0	0	0
	Uitvoeringskosten BEW (Agentschap RVO)	0	124	115	- 100	139

	Vastgestelde begroting 2016	Stand 1e supple- toire begroting	Mutaties Miljoenen- nota	Mutaties 2e supple- toire begroting	Stand 2e supple- toire begroting
Uitvoeringskosten huisvestingsvoorziening statushouders (RVO)	0	1.000	- 968	0	32
<b>Bijdrage aan ZBO's / RWT's</b>	<b>12.417</b>	<b>12.717</b>	<b>- 71</b>	<b>0</b>	<b>12.646</b>
Huurcommissie	12.102	12.402	244	0	12.646
Overige uitvoeringsinstancies	315	315	- 315	0	0
<b>Bijdrage aan andere begrotingshoofdstukken</b>	<b>406</b>	<b>4.906</b>	<b>- 2.975</b>	<b>- 500</b>	<b>1.431</b>
Belastingdienst	406	4.906	- 2.975	- 500	1.431
<b>1.2</b>	<b>7.382</b>	<b>6.882</b>	<b>0</b>	<b>900</b>	<b>7.782</b>
<b>Onderzoek en kennisoverdracht</b>	<b>1.801</b>	<b>1.968</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>1.968</b>
<b>Subsidies</b>	<b>1.801</b>	<b>1.968</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>1.968</b>
Samenwerkende kennisinstellingen e.a.	1.801	1.968	0	0	1.968
<b>Opdrachten</b>	<b>5.581</b>	<b>3.764</b>	<b>0</b>	<b>- 200</b>	<b>3.564</b>
Basisonderzoek en verkenningen	5.581	3.764	0	- 200	3.564
<b>Bijdrage aan ZBO's / RWT's</b>	<b>0</b>	<b>1.150</b>	<b>0</b>	<b>1.100</b>	<b>2.250</b>
Basisonderzoek en verkenningen	0	1.150	0	1.100	2.250
<b>Ontvangsten:</b>	<b>442.429</b>	<b>448.983</b>	<b>27.351</b>	<b>250</b>	<b>476.584</b>

## Toelichting

### Begrotingsreserve NHG.

De achtervangvergoeding voor de Nationale Hypotheekgarantie (NHG) van stichting Waarborgfonds Eigen Woning (WEW) over 2015 van circa € 27 mln. wordt gestort in de daarvoor bestemde begrotingsreserve. Ten onrechte stond dit in de begroting vermeld onder het instrument subsidie (in plaats van opdracht). Dit is nu gecorrigeerd.

## Beleidsartikel 2. Woonomgeving en bouw

### Budgettaire gevolgen van beleid (bedragen x € 1.000)

	Vastgestelde begroting 2016	Stand 1e supple- toire begroting	Mutaties Miljoenen- nota	Mutaties 2e supple- toire begroting	Stand 2e Supple- toire begroting
<b>Art.nr.</b>	<b>105.530</b>	<b>409.768</b>	<b>- 6.186</b>	<b>- 174.224</b>	<b>229.358</b>
<b>Verplichtingen:</b>					
<b>Uitgaven:</b>	<b>26.530</b>	<b>195.768</b>	<b>- 6.186</b>	<b>- 224</b>	<b>189.358</b>
<b>Waarvan juridisch verplicht (percentage)</b>					<b>77%</b>
<b>2.1</b>	<b>15.588</b>	<b>104.988</b>	<b>- 15.085</b>	<b>- 1.899</b>	<b>88.004</b>
<b>Energie en bouwkwaliteit</b>	<b>9.182</b>	<b>89.910</b>	<b>- 5.125</b>	<b>- 1.900</b>	<b>82.885</b>
<b>Subsidies</b>	<b>8.222</b>	<b>7.922</b>	<b>0</b>	<b>100</b>	<b>8.022</b>
Beleidsprogramma Energiebesparing	600	828	200	100	1.128
Beleidsprogramma bouwregelgeving	0	25.000	- 5.400	- 1.000	18.600
Energiebesparing Koopsector	300	1.100	0	- 1.100	0
Energiebesparing verhuurders	0	0	20.000	0	20.000
Fonds duurzaam funderingsherstel	0	55.000	- 20.000	0	35.000
Revolverend fonds EGO	0	0	75	0	75
FES IAGO	60	60	0	0	60
Tijdelijke regeling blok voor blok					
<b>Opdrachten</b>	<b>6.406</b>	<b>2.303</b>	<b>200</b>	<b>883</b>	<b>3.386</b>
Beleidsprogramma Energiebesparing	4.313	438	400	900	1.738
Beleidsprogramma bouwregelgeving	2.093	1.865	- 200	- 17	1.648
<b>Bijdrage aan agentschappen</b>	<b>0</b>	<b>12.550</b>	<b>- 10.310</b>	<b>- 632</b>	<b>1.608</b>
Agentschap DPC	0	0	900	100	1.000
Handhaving Energielabel (ILT)	0	500	0	0	500
Toezicht EU-Bouwregelgeving (ILT)	0	0	50	0	50
Uitvoering Energieakkoord (RVO)	0	12.050	- 11.260	- 732	58
<b>Bijdrage aan andere begrotingshoofdstukken</b>	<b>0</b>	<b>225</b>	<b>150</b>	<b>- 250</b>	<b>125</b>
Beleidsprogramma Energiebesparing	0	225	0	- 100	125
Omgevingsloket (I&M)	0	0	150	- 150	0

	Vastgestelde begroting 2016	Stand 1e suppletoire begroting	Mutaties Miljoenennota	Mutaties 2e suppletoire begroting	Stand 2e Suppletoire begroting
<b>2.2 Woningbouwproductie</b>	<b>8.583</b>	<b>15.328</b>	<b>8.946</b>	<b>132</b>	<b>24.406</b>
<b>Subsidies</b>	<b>200</b>	<b>200</b>	<b>178</b>	<b>0</b>	<b>378</b>
Beleidsprogramma Woningbouw	200	200	178	0	378
<b>Oprachten</b>	<b>1.573</b>	<b>1.573</b>	<b>- 456</b>	<b>- 200</b>	<b>917</b>
Beleidsprogramma Woningbouw	1.573	1.573	- 456	- 200	917
<b>Bijdrage aan agentschappen</b>	<b>6.810</b>	<b>13.555</b>	<b>9.224</b>	<b>332</b>	<b>23.111</b>
Beleidsprogramma Woningbouw (RVO)	6.810	13.555	9.224	332	23.111
<b>2.3 Kwaliteit woonomgeving</b>	<b>1.959</b>	<b>2.205</b>	<b>- 50</b>	<b>1.543</b>	<b>3.698</b>
<b>Subsidies</b>	<b>749</b>	<b>1.295</b>	<b>0</b>	<b>701</b>	<b>1.996</b>
Beleidsprogramma woonomgeving e.a.	749	1.295	0	701	1.996
<b>Oprachten</b>	<b>1.210</b>	<b>910</b>	<b>- 50</b>	<b>842</b>	<b>1.702</b>
Beleidsprogramma woonomgeving e.a.	1.210	910	- 50	842	1.702
<b>2.4 Revolverend Fonds Energiebesparing Verhuurders</b>	<b>400</b>	<b>73.247</b>	<b>3</b>	<b>0</b>	<b>73.250</b>
<b>Leningen</b>	<b>0</b>	<b>72.800</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>72.800</b>
Revolverend Fonds Energiebesparing verhuurders	0	72.800	0	0	72.800
<b>Bijdrage aan agentschappen</b>	<b>400</b>	<b>447</b>	<b>3</b>	<b>0</b>	<b>450</b>
Uitvoeringskosten Revolverend Fonds Energiebesparing Verhuurders (RVO)	400	447	3	0	450
<b>Ontvangsten:</b>	<b>91</b>	<b>91</b>	<b>0</b>	<b>31</b>	<b>122</b>

## Toelichting

### Agenda Stad.

De beschikbare middelen voor programma's die de Nederlandse steden moeten versterken, zoals Agenda Stad, Europese Agenda Stad en Nationaal Programma Rotterdam-Zuid zijn herschikt en gebundeld op dit artikel.

## Beleidartikel 3. Kwaliteit Rijksdienst

### Budgettaire gevolgen van beleid (bedragen x € 1.000)

Art.nr.	Verplichtingen:	Vastgestelde begroting 2016	Stand 1e suppletoire begroting	Mutaties Miljoenennota	Mutaties 2e suppletoire begroting	Stand 2e suppletoire begroting
	<b>Uitgaven:</b>	<b>19.187</b>	<b>21.466</b>	<b>2.055</b>	<b>2.697</b>	<b>26.218</b>
	<b>Waarvan juridisch verplicht (percentage)</b>					<b>76%</b>
<b>3.1</b>	<b>Kwaliteit Rijksdienst</b>	<b>19.187</b>	<b>21.466</b>	<b>2.055</b>	<b>2.697</b>	<b>26.218</b>
	<b>Subsidies</b>	<b>3.600</b>	<b>3.600</b>	<b>0</b>	<b>0</b>	<b>3.600</b>
	Fysieke Werkomgeving Rijk	200	200	0	0	200
	Subsidie A&O-fonds	3.400	3.400	0	0	3.400
	<b>Oprachten</b>	<b>8.172</b>	<b>8.651</b>	<b>2.055</b>	<b>371</b>	<b>11.077</b>
	Bedrijfsvoering Rijk	8.172	8.651	2.055	371	11.077
	<b>Bijdrage aan agentschappen</b>	<b>7.415</b>	<b>9.215</b>	<b>0</b>	<b>2.326</b>	<b>11.541</b>
	Bijdrage	1.660	1.660	- 1.660	0	0
	Arbeidsmarkt Communicatie (UBR)	5.755	5.755	0	0	5.755
	Eigenaarsbijdrage FMHaaglanden	0	1.000	0	0	1.000
	Eigenaarsbijdrage P-Direkt	0	0	0	1.000	1.000
	Eigenaarsbijdrage UBR	0	800	0	0	800
	Agentschap UBR	0	0	0	1.100	1.100
	Agentschap Logius	0	0	1.660	126	1.786
	Bedrijfsvoering Rijk (RldM)	0	0	0	100	100
	<b>Ontvangsten:</b>	<b>0</b>	<b>7.322</b>	<b>1.967</b>	<b>500</b>	<b>9.789</b>

	Vastgestelde begroting 2016	Stand 1e supple- toire begroting	Mutaties Miljoenen- nota	Mutaties 2e supple- toire begroting	Stand 2e supple- toire begroting
--	-----------------------------------	---	--------------------------------	--	---

## Beleidsartikel 6. Uitvoering rijksvastgoedbeleid

### Budgettaire gevolgen van beleid (bedragen x € 1.000)

Art.nr.		Vastgestelde begroting 2016	Stand 1e supple- toire begroting	Mutaties Miljoenen- nota	Mutaties 2e supple- toire begroting	Stand 2e supple- toire begroting
	<b>Verplichtingen:</b>	<b>144.746</b>	<b>165.459</b>	<b>1.290</b>	<b>3.628</b>	<b>170.377</b>
	<b>Uitgaven:</b>	<b>144.746</b>	<b>165.459</b>	<b>1.290</b>	<b>3.628</b>	<b>170.377</b>
	<b>Waarvan juridisch verplicht   (percentage)</b>					<b>88%</b>
<b>6.1</b>	<b>Een doelmatige uitvoeringspraktijk van de Rijkshuisvesting</b>	<b>54.394</b>	<b>67.897</b>	<b>287</b>	<b>628</b>	<b>68.812</b>
	<b>Bijdrage aan agentschappen</b>	<b>54.394</b>	<b>67.897</b>	<b>287</b>	<b>628</b>	<b>68.812</b>
	Bijdrage voor huisv HoCoSta's (RVB)	24.424	37.926	168	443	38.537
	Bijdrage voor huisv Koninklijk Huis (RVB)	15.028	15.028	104	10	15.142
	Bijdrage voor monumenten (RVB)	5.576	7.155	- 94	100	7.161
	Bijdrage voor rijkshuisvesting (RVB)	9.366	7.788	109	75	7.972
<b>6.2</b>	<b>Beheer materiele activa</b>	<b>90.352</b>	<b>97.562</b>	<b>1.003</b>	<b>3.000</b>	<b>101.565</b>
	<b>Opdrachten</b>	<b>11.179</b>	<b>16.179</b>	<b>72</b>	<b>- 1.500</b>	<b>14.751</b>
	Beheer en plankosten	11.179	16.179	72	- 1.500	14.751
	<b>Bekostiging</b>	<b>58.949</b>	<b>61.149</b>	<b>407</b>	<b>4.500</b>	<b>66.056</b>
	Zakelijke lasten	58.949	61.149	407	4.500	66.056
	<b>Bijdrage aan agentschappen</b>	<b>20.224</b>	<b>20.234</b>	<b>524</b>	<b>0</b>	<b>20.758</b>
	Bijdrage RVB	20.224	20.234	524	0	20.758
	<b>Ontvangsten:</b>	<b>186.568</b>	<b>339.266</b>	<b>23.925</b>	<b>15.278</b>	<b>378.469</b>

### Toelichting

#### *Specifieke ontvangsten.*

De raming voor de ontvangsten uit de grondverkoop dient neerwaarts bijgesteld te worden door tegenvallende verkoopcijfers. Daar staan meerontvangsten voor ingebruikgevingen en zakelijke lasten tegenover. Echter, er zijn naast hogere ontvangsten op zakelijke lasten ook hogere uitgaven. De meerontvangsten voor ingebruikgevingen en zakelijke lasten worden thans ingezet om de hogere uitgaven op zakelijke lasten te dekken.

### 3. Baten-lastenagentschappen

#### 3.1 FMHaaglanden

#### Exploitatie-overzicht

##### Exploitatieoverzicht Baten-lastenagenschap FMHaaglanden 2e Suppletoire begroting 2016

(Bedragen x € 1.000)	(1)	(2)	(3)	(4)=(1)+(2)+(3)
Omschrijving	Vastgestelde begroting	Mutaties 1e suppletoire begroting	Mutaties 2e suppletoire begroting	Totaal geraamd
<b>Baten</b>				
Omzet moederdepartement	19.747	–	57.380	77.127
Omzet overige departementen	89.616	–	– 57.184	32.432
Omzet derden	–	–	720	720
Rentebaten	–	–	–	–
Vrijval voorzieningen	–	–	–	–
Bijzondere baten	–	–	–	–
<b>Totaal baten</b>	<b>109.363</b>	<b>–</b>	<b>916</b>	<b>110.279</b>
<b>Lasten</b>				
Apparaatskosten	101.401	–	– 5.198	96.203
– Personele kosten	36.919	–	– 2.304	34.615
<i>Waarvan eigen personeel</i>	29.909	–	– 817	29.092
<i>Waarvan externe inhuur</i>	7.009	–	– 1.486	5.523
<i>Waarvan overige personele kosten</i>	–	–	–	–
– Materiële kosten	64.482	–	– 2.894	61.588
<i>Waarvan apparaat ICT</i>	2.900	–	– 2.856	44
<i>Waarvan bijdrage aan SSO's</i>	20.800	–	7.342	28.142
<i>Waarvan overige materiële kosten</i>	40.782	–	– 7.380	33.402
Rentelasten	429	–	– 33	396
Afschrijvingskosten	7.534	–	– 1.197	6.337
– Materieel	7.534	–	– 1.197	6.337
– Immaterieel	–	–	–	–
Overige lasten	–	–	–	–
– Dotaties voorzieningen	–	–	–	–
– Bijzondere lasten	–	–	–	–
<b>Totaal lasten</b>	<b>109.363</b>	<b>–</b>	<b>– 6.427</b>	<b>102.936</b>
<b>Saldo van baten en lasten</b>	<b>0</b>	<b>–</b>	<b>7.343</b>	<b>7.343</b>

#### Toelichting

##### Omzet

De toename van de omzet moederdepartement betreft met name een verschuiving van overige departementen naar moederdepartement. Het centraal opdrachtgeverschap FMH is per 1 januari 2016 belegd bij het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties (BZK). De budgetten hiervoor zijn overgeheveld vanuit de andere departementen.

De omzet derden heeft met name betrekking op de facilitaire dienstverlening die geleverd wordt aan de Kansspelautoriteit (een zelfstandig bestuursorgaan met eigen rechtspersoonlijkheid).

### *Personele kosten*

Ondanks de hogere omzet is bij zowel het eigen personeel als externe inhuur sprake van een lagere inzet dan begroot. FMH stuurt actief op de beperking van de personele kosten.

### *Materiële kosten*

De materiële kosten zijn lager door enerzijds afboekingen uit voorgaande jaren voor met name beheer en onderhoud en anderzijds lagere externe leverancierskosten dan voorzien.

De ICT dienstverlening wordt voor een belangrijk deel uitgevoerd door SSC ICT. Deze kosten zijn daarom verantwoord onder bijdrage aan SSO's in plaats van apparaat ICT.

De toename van de post bijdrage aan SSO's heeft enerzijds te maken met de verschuiving van apparaat ICT naar bijdrage aan SSO's en anderzijds met de investering van schoonmaak (Rijkschoonmaakorganisatie) en beveiliging (Rijksbeveiligingsorganisatie) waardoor het aandeel bijdrage aan SSO's toeneemt. Hierdoor nemen de overige materiële kosten af.

### *Afschrijvingslasten*

De materiële afschrijvingskosten zijn € 1,2 mln lager dan begroot. Deze daling wordt veroorzaakt door uitgestelde investeringen in meubilair.

### *Saldo van baten en lasten*

De hogere omzet is het gevolg van een hogere omzet voor specifieke dienstverlening. Dit betreft omvangrijke maatwerkprojecten die voortvloeien uit het masterplan huisvesting. Zowel de personele als materiële kosten vallen lager uit dan voorzien. De bovenstaande mutaties leiden tot een verwacht resultaat van circa € 7,3 mln.

## **Kasstroombegroting**

	(1) Vastgestelde begroting	(2) Mutaties 1e supple- toire begroting	(3) Mutaties 2e supple- toire begroting	(4)=(1)+(2)+(3) Totaal geraamd
<b>Rekening-courant RHB 1 januari 2016 + stand depositorekeningen</b>	<b>12.894</b>		<b>6.454</b>	<b>19.348</b>
Totaal ontvangsten operati- onele kasstroom (+)				
Totaal uitgaven operationele kasstroom (-/-)				
<b>Totaal operationele kasstroom</b>	<b>4.754</b>	-	<b>9.498</b>	<b>14.252</b>
Totaal investeringen (-/-)	-	-	- 4.635	- 4.635
Totaal boekwaarde desinves- teringen (+)	-	-	-	-
<b>Totaal investeringskasstroom</b>	<b>-</b>	<b>-</b>	<b>- 4.635</b>	<b>- 4.635</b>
Enmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)	-	-	- 7.321	- 7.321
Enmalige storting door het moederdepartement (+)	-	-	1.000	1.000

	(1) Vastgestelde begroting	(2) Mutaties 1e supple- toire begroting	(3) Mutaties 2e supple- toire begroting	(4)=(1)+(2)+(3) Totaal geraamd
Aflossingen op leningen (-/-)	- 4.754	-	142	- 4.612
Beroep op leenfaciliteit (+)	-	-	4.635	4.635
<b>Totaal financieringskasstroom</b>	<b>- 4.754</b>	<b>-</b>	<b>- 1.544</b>	<b>- 6.298</b>
<b>Rekening-courant RHB 31 december 2016 + stand depositorekeningen (1+2+3+4), de maximale roodstand 0,5 miljoen €.</b>	<b>12.894</b>	<b>-</b>	<b>9.773</b>	<b>22.667</b>

## Toelichting

### *Investeringskasstroom*

De investeringen hebben betrekking op de aanschaf van meubilair en audio/video. Het gaat met name om investeringen in het pand Hoftoren. Deze investeringen waren nog niet afdoende in de begroting verwerkt, vandaar dat nu een relatief hogere investeringskasstroom is opgenomen.

### *Financieringsstroom*

De eenmalige uitkering aan het moederdepartement betreft de afroaming van het eigen vermogen vanwege het overschrijden van het toegestane maximum van het eigen vermogen in 2015.

De storting is een bijdrage van de eigenaar voor de financiële problematiek ten gevolge van de ingebruikname van het DBFMO pand aan de Rijnstraat 8.

## 3.2 Rijksvastgoedbedrijf

### Exploitatie-overzicht

#### Exploitatieoverzicht Baten-lastenagentschap RVB Suppletoire begroting 2016 (Tweede suppletoire begroting)

(Bedragen x € 1.000)

Omschrijving	(1) Stand 1e sup. begroting 2016	(2) Mutaties 2e suppletoire begroting	(3)=(1)+(2) Totaal geraamd
<b>Baten</b>			
Omzet moederdepartement	35.166		35.166
Omzet overige departementen	1.063.378	40.000	1.103.378
Omzet derden	81.105		81.105
Rentebaten	0		0
Vrijval voorzieningen	0		0
Bijzondere baten	37.665		37.665
<b>Totaal baten</b>	<b>1.217.314</b>	<b>40.000</b>	<b>1.257.314</b>
<b>Lasten</b>			
Apparaatskosten	211.492	0	211.492
- personele kosten	159.466	0	159.466
- Waarvan eigen personeel	130.969		130.969
- Waarvan externe inhuur	21.750		21.750

	(1)	(2)	(3)=(1)+(2)
Omschrijving	Stand 1e sup. begroting 2016	Mutaties 2e suppletoire begroting	Totaal geraamd
– <i>Waarvan overige personele kosten</i>	6.747		6.747
Materiële kosten	52.026	0	52.026
– <i>Waarvan apparaat ICT</i>	24.247		24.247
– <i>Waarvan bijdrage SSO's</i>	0		0
– <i>Waarvan overige materiële kosten</i>	27.779		27.779
Rentelasten	32.641	30.000	62.641
Afschrijvingskosten	238.477	17.000	255.477
– Materieel	238.477		238.477
– <i>Waarvan apparaat ICT</i>	0		0
– Immaterieel	0		0
Overige lasten	734.704	– 77.000	657.704
– Dotaties voorzieningen	12.000		12.000
– Bijzondere lasten	722.704	– 77.000	645.704
<b>Totaal lasten</b>	<b>1.217.314</b>	<b>– 30.000</b>	<b>1.187.314</b>
<b>Saldo van baten en lasten</b>	<b>0</b>	<b>70.000</b>	<b>70.000</b>

## Toelichting

### *Omzet*

Er zullen meer baten worden ontvangen, omdat er meer m<sup>2</sup> huisvesting (met name in Den Haag) worden verhuurd dan in de begroting voorzien. De verwachte leegstand is lager dan in de 1e suppletoire 2016 was opgenomen.

### *Rentelasten, Afschrijvingskosten*

De Bijzondere lasten wijzigen doordat het kapitaalelement van de kosten voor DBFMO (Design, build, finance, maintain & operate) overeenkomstig de Richtlijnen voor de Jaarverslaggeving wordt behandeld als rente en afschrijving. Hierdoor vindt een verschuiving van € 57 mln. plaats van Bijzondere Lasten naar Rentelasten en Afschrijvingskosten.

Voorts is sprake van minder investeringen in de rijkshuisvesting (leenfaciliteit) dan voorzien, waardoor ook de kosten van rente en afschrijving, tezamen, met € 10 mln. dalen. Deze daling bij Rentelasten en Afschrijvingskosten is in de tabel gesaldeerd met de hiervoor genoemde verschuiving van € 57 mln.

### *Bijzondere lasten*

Tenslotte wordt ook voorzien dat er voor € 20 mln., minder kosten zullen worden gemaakt voor onderhoud, onderdeel van de Bijzondere Lasten. De invoering van een nieuw huisvestingstelsel voor kantoren heeft geleid tot een wijziging in de governance. De onderhoudsprocessen moesten hierop aangesloten worden. Opdrachtverstrekking aan de markt kon pas plaats vinden, na instemming van de opdrachtgevers.

Tezamen met de in de vorige alinea genoemde schuif van € 57 mln. komt de totale verlaging van de Bijzondere lasten hiermee op € 77 mln.

## Kasstroombegroting

### Kasstroombegroting 2016 (Bedragen x € 1.000)

	(1)	(2)	(3)=(1)+(2)
	Stand 1e sup. Begroting 2016	Mutaties 2e suppletoire begroting	Stand 2e suppletoire begroting
<b>1. Rekening-courant RHB 1 januari 2016</b>	<b>661.883</b>		<b>661.883</b>
Totaal ontvangsten operationele kasstroom (+)	1.179.649		1.179.649
Totaal uitgaven operationele kasstroom (-/-)	981.563		981.563
<b>2. Totaal operationele kasstroom</b>	<b>198.086</b>	<b>0</b>	<b>198.086</b>
Totaal investeringen (-/-)	- 520.000	195.000	- 325.000
Totaal boekwaarde desinvesteringen (+)	30.000		30.000
<b>3. Totaal investeringskasstroom</b>	<b>- 490.000</b>	<b>195.000</b>	<b>- 295.000</b>
Eenmalige uitkering aan moederdepartement (-/-)	- 161.108		- 161.108
Eenmalige storting door het moederdepartement (+)	0		0
Aflossingen op leningen (-/-)	- 388.039		- 388.039
Beroep op leenfaciliteit (+)	520.000	- 195.000	325.000
<b>4. Totaal financieringskasstroom</b>	<b>- 29.147</b>	<b>- 195.000</b>	<b>- 224.147</b>
<b>5. Rekening-courant RHB 31 december 2016 (=1+2+3+4)</b>	<b>340.822</b>	<b>0</b>	<b>340.822</b>

## Toelichting

### Investerings & leenfaciliteit

Zowel voor de rijkshuisvesting als voor KORV-projecten worden lagere investeringen (en daarmee beroep op de leenfaciliteit) voorzien. Bij projecten voor rijkshuisvesting is sprake van vertragingen door vertraagde besluitvorming bij gebruikers als gevolg van de invoering van nieuwe huisvestingsstelsels (onzekerheid over de effecten van de financiering). Daarnaast ontstaan vertragingen omdat de integratie van de drie diensten in het Rijksvastgoedbedrijf nog niet over alle processen volledig is uitgevoerd.

Daarnaast verkeren de investeringen voor het Kader Overname Rijks Vastgoed (KORV) nog in een aanloopfase. Het betreft objecten die het RVB aankoopt van de departementen en deels direct afrekent. Dit proces loopt nog niet optimaal omdat nog nadere afspraken moesten worden gemaakt met de materieel beheerders over de verschillende taken en verantwoordelijkheden in het proces van overname en de wijze waarop overdrachtsdocumenten moesten worden aangeleverd.